

Asia: VN/34275/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

10.1.2025

Asia: VN/34275/2024 Luonnos oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (290/2008) 6 §:n muuttamista koskevasta luonnosasetuksesta ja -muistiosta.

Asetuksen kohtaa on edellisen kerran muutettu vuonna 2014, mistä lähtien julkisen oikeusavun kautta yksityisille avustajille maksettu tuntipalkkio on ollut 110 euroa tunnilta. Nyt lausunnolla olevan luonnoksen mukaan palkkiota ollaan korottamassa 120 euroon tavoitteena selventää korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden keskenään ristiriitaisten, tuntipalkkion kohtuullisuutta koskevien ratkaisujen jälkeistä epäselvää tilannetta.

Pakolaisneuvonta kannattaa palkkion korottamista, mutta toteaa, ettei ehdotettu kymmenen euron korotus tee yli yksitoista vuotta samana pysyneestä tuntipalkkiosta kohtuullista eikä myöskään ratkaise palkkion kohtuullisuuden tuomioistuimissa tehtävään arviointiin liittyvää epäselvää oikeustilaa.

1 Epäselvän oikeustilan ratkaiseminen

Kuten osa jo ennen tämän lausunnon antamista jätettyjen lausuntojen antajista, esimerkiksi useampi tuomioistuin, ml. korkein oikeus, sekä oikeuskanslerinvirasto, on todennut, ei oikeusavun tuntipalkkion nostaminen 120 euroon ratkaisisi palkkiota koskevaa loppuvuodesta syntynyttä epäselvää oikeustilaa.

On hyvin todennäköistä, että yleisissä tuomioistuimissa tultaisiin jatkossakin noudattamaan asetuksessa määritellyn 120 euron tuntipalkkion sijaan korkeimman oikeuden ratkaisua, jossa vaadittu 130 euron tuntipalkkio katsottiin vähintään kohtuulliseksi. Tuomioistuimet joutuisivat siis jatkossakin arvioimaan avustajan vaatimien, asetuksesta poikkeavien tuntipalkkioiden kohtuullisuutta. Tämä samaan aikaan kuin, mitä todennäköisimmin, hallinto-oikeuksissa puolestaan noudatettaisiin KHO:n ratkaisun mukaisesti voimassa olevaa palkkioasetusta.

Paitsi, että kannan ottaminen avustajien erilaisiin palkkiovaatimuksiin työllistäisi tuomioistuimia siis edelleen, tilanne asettaisi myös avustajat eriarvoiseen asemaan sen mukaan, hoitavatko he asioita yleisissä vaiko hallintotuomioistuimissa.

2 Oikeusapupalkkion kohtuullisuus

Nykyinen 110 euroa ja ehdotettu 10 euron korotus eivät täytä oikeusapulain 17 §:ssä tarkoitettu kohtuullisen palkkion vaatimusta ja näin vaarantavat perustuslain 21 §:ssä turvatut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet. Liian alhainen palkkiotaso on omiaan johtamaan tilanteisiin, joissa kelpoisuusvaatimukset täyttäviä juristeja ei ole saatavilla avustajan tehtäviin.

Tämänhetkinen oikeusavun tuntipalkkio 110 euroa on ollut voimassa vuoden 2014 alusta eli jo yli yksitoista vuotta ilman korotuksia. Korkeimman oikeuden antamassa ratkaisussakin todetaan, että tuntipalkkion olisi tullut olla 130 euroa jo vuonna 2014.

Ehdotettu 10 euroa tarkoittaa noin 9 prosentin korotusta. Vuodesta 2014 vuoteen 2024 esimerkiksi valtion virkaehtosopimuksen mukaiset palkankorotukset vastaavat yli 17 prosentin korotusta ja elinkustannusindeksin mukainen kustannusten nousu vuosina 2014–2023 on yli 20 prosenttia. Pelkästään nämä tarkoittavat, että 130 euroa olisi kustannusten nousu huomioon ottaen kohtuullisen palkkion vähimmäismäärä, jos lähtökohtana on jo alun perinkin liian matalaksi arvioitu 110 €/h. Jos otetaan huomioon, että vuonna 2014 palkkion olisi jo pitänyt olla vähintään 130 €/h, tällä hetkellä kohtuulliseksi katsottava tuntipalkkio olisi yli 152 €.

Muistion mukaan valtiontalouden vaikean tilanteen vuoksi yksityisen avustajan palkkiotasoa ei ole voitu korottaa, vaan rajalliset resurssit on kohdennettu muihin oikeusavun saatavuutta parantaviin toimiin - käytännössä lisärahoitukseen oikeusaputoimistoille.

Verrattuna julkisten oikeusaputoimistojen tuotantokustannuksiin, yksityisille avustajille maksettava 152 euroakin olisi valtiolle vielä erittäin edullinen vaihtoehto. Julkisen oikeusavun omakustannushinta ylittää merkittävästi sen, mitä yksityiselle avustajalle oikeusavun kautta maksetaan. Jo vuonna 2017 arvioitiin, että valtion oikeusaputoimistojen tuottamien palveluiden tuntihinnan olisi tullut olla noin 200 euroa, jotta se olisi kattanut niiden tuottamisesta aiheutuneet todelliset kustannukset. Toisin sanoen julkisen oikeusavun tuotantokustannukset valtion oikeusaputoimistoissa ovat huomattavasti korkeammat kuin mitä valtio maksaa yksityiselle avustajalle oikeusavun tuottamisesta.

Pakolaisneuvonta katsoo, että oikeusavun saatavuuden turvaamiseksi palkkio tulee nostaa viipymättä vähintään 130 euroon.

Palkkioasetusta tulee soveltaa heti sen voimaan tultua kaikissa vireillä olevissa asioissa. Tämä myös yksinkertaistaa tuomioistuinten ja oikeusaputoimistojen työtä palkkiovaatimuksia ratkaistaessa.

Jotta tulevaisuudessa ei ajauduta nykytilaa vastaavaan kestäättömään tilanteeseen, palkkiotasoa tulisi tarkastella vuosittain.

Oikeusapujärjestelmä vaatii jo nykyisellään, mutta erityisesti tuntipalkkion korottamisen myötä myös oikeusapuun oikeuttavien tulorajojen tarkistamista.

Pia Lindfors

toiminnanjohtaja

Pakolaisneuvonta ry

Lindfors Pia

Pakolaisneuvonta ry